

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЮРИДИЧНОГО ПРАГМАТИЗМУ

Розкрито особливості методології прагматизму в контексті можливостей застосування її як конструктивного чинника пізнання права та практичного використання у сферах правореалізації та правозастосування. Зокрема як процедурний (у технологічному розумінні) підхід подано «інструментальний метод» Дж. Дьюї та його послідовників; проаналізовано погляди представників соціологічної та історичної шкіл права. На основі цього зроблено висновок про можливість і доцільність застосування парадигми прагматизму у правопізнанні, адже прагматизм стверджує свою конструктивність у всьому спектрі процесів розуміння та тлумачення правового феномену, кваліфікуючи його як суспільне явище, що є засобом соціального контролю. Цей висновок підтверджено викладом та розкриттям системи конкретних методів правового аналізу, що притаманні сучасному прагматизму.

Ключові слова: прагматизм, юридичний прагматизм, інструментальний метод, ідеальний метод, метод факту, співвідношення моралі та права.

Постановка проблеми. Досі прагматизм кваліфікували як різновид методологічної парадигми у праві однобічно негативно через нібито сприйняття права лише як системи законодавчо визначених норм. Однак виважений аналіз поглядів прибічників прагматизму свідчить не про відмову від застосування правової норми, а про несприйняття норми як догми, раз і назавжди визначеної, та намагання наблизити законодавство до потреб кожної людини.

До того ж, прагматизм стверджує свою конструктивність у розумінні й тлумаченні правового феномену, кваліфікуючи його як суспільне явище, що є засобом соціального контролю. Це підтверджується викладом та розкриттям системи конкретних методів правового аналізу, що притаманні сучасному прагматизму.

Стан дослідження. Проблема застосування прагматизму в юриспруденції розглядалась у матеріалах публікацій послідовників цього підходу У. Джемса та Дж. Дьюї, представників соціологічної школи й аналітичного прагматизму Р. Паунда, К. Левелліна, Дж. Френка, О. Холмса та інших учених, які виробили і запропонували власні підходи до оцінки права та його місця у суспільному житті.

Водночас потрібно виокремити особливу роль Дж. Дьюї у розробці інструментального методу, Р. Паунда – у розкритті співвідношення моралі та права, К. Левелліна – у розробці ідеологічного методу та методу факту в оцінці правових ситуацій.

Мета статті – розкрити особливості юридичного прагматизму як системи методів, способів і прийомів пізнання права, а також розробити алгоритм використання прагматичної парадигми для подальших досліджень права.

Виклад основних положень. На відміну від моністичності матеріалізму чи ідеалізму, прагматизм претендує на статус певної третьої сили, яка спростовує вади і матеріалізму, і абсолютного ідеалізму. Висвітлюючи особливості прагматичного світосприймання (див. також [1]), наведено думку одного з його основоположників – У. Джемса: «Прагматизм має великі переваги як перед позитивістським емпіризмом з його антирелігійною тенденцією, так і перед релігійним раціоналізмом з його виключним тяжінням до відчуженого від світу абстрактного. Словом, прагматизм розширює поле діяльності для пошуку Бога. Раціоналізм прикріплюється до логіки і до небес. Емпіризм прикріплюється до зовнішніх почуттів. Прагматизм же готовий зупинитися на чому завгодно, готовий слідувати за логікою або за почуттями і зважати на скромні, найособистіші переживання. Прагматизм готовий зважати навіть на містичний досвід, якщо він має практичні наслідки. Він готовий прийняти Бога, який живе у найглибших закутках особистого життя, як тільки виявиться, що тут можливо знайти його. Істинний прагматизм визнає те, і це його єдиний критерій істини, що найкраще працює на нас, веде нас, що найкраще підходить до кожної частини життя і поєднується зі всією сукупністю нашого досвіду» [2].

Цим висловлюванням щодо прагматичної концепції загалом У. Джемс дає можливість використовувати її суто в ракурсі практицизму, особливо щодо соціальних явищ і, зокрема, таких феноменів, як право і правова діяльність. Спробуємо цей методологічний підхід розкрити в сукупності його принципів та прийомів у праві.

Спираючись здебільшого на інструментальний метод (Дж. Дьюї), прагматизм можна застосовувати у дослідженні в декілька етапів. Це п'ять відносно окремих логічних ступенів пізнання: 1) відчуття ускладнення; 2) їх визначення і встановлення меж впливу; 3) уявлення про можливе рішення; 4) процес вивчення шляхом міркування про відносини; 5) подальші спостереження, що призводять до вирішення чи відхилення проблеми [3]. Якщо це проаналізувати, то видається, начебто Дж. Дьюї такою логікою пізнання зводить у ранг методології

окремі способи і навіть прийоми дослідження, хоча й називає їх етапами, маючи на увазі їхню певну послідовність.

Щодо першого етапу – відчуття ускладнення, – то сам Дьюї тлумачить його як сумнівну або невизначену ситуацію (тривожну, двозначну, заплутану, повну суперечливих тенденцій) [3, с. 105]. По суті, це зображення проблемної ситуації, яка можлива через психічний стан дослідника. Адже сумнів – це суб'єктивне переживання. Але воно викликане тільки зовнішніми обставинами – суперечливістю ситуації. Тому звинувачувати Дж. Дьюї в суб'єктивізмі, очевидно, немає підстав. У цьому разі досвід не можна розглядати лише як суб'єктивне явище, адже він суб'єктивний за формою, але його зміст об'єктивний, викликаний певними реальними обставинами. Це важливо враховувати в юридичному дослідженні, де сумнів, заплутаність справи – це звичай явища буденні.

Наприклад, скажімо, кожний позов до суду є результатом сумніву у справедливості правового врегулювання тієї чи іншої ситуації; неефективність дії конкретної правової норми також зумовлює певний сумнів чи невизначеність ситуації; тлумачення правової норми так чи інакше передбачає елемент сумніву, скепсису, поки не буде доведена протилежна позиція.

Отже, цей початковий етап дослідження ще безпредметний, але все ж важливий, оскільки він фактично передує встановленню його предметності та є її умовою. Методологічна важливість цього етапу для юриспруденції полягає в тому, що він орієнтує на необхідність вивчення не тільки правової ситуації загалом, а й конкретних предметних її елементів. На нашу думку, це ще не є справжнім етапом дослідження, фактично це лише його передумова, певне психологічне підґрунтя, що зумовлює, власне, потребу дослідження.

Визначення такої потреби Дж. Дьюї називає другим етапом, суть якого полягає в тому, щоб з'ясувати специфічний характер проблеми, визначити її «природу». Цей етап, на його думку, становить суть критичного мислення. Зміст етапу визначення потреби і меж її впливу зводиться до подолання невизначеності, сумнівності й предметнення проблемної ситуації. Фактично йдеться про встановлення наявності проблеми, визначення її меж і потреби (доцільності) її вирішення. Для юридичного прагматизму така предметність особлива і специфічна. Вона спрямована не так на вивчення правових норм, як на саму юридичну практику, на контекст реалізації правом своєї соціальної місії, що полягає здебільшого у регулюванні та контролі функціонування суспільних відносин.

На нашу думку, навряд чи можна беззапечно дотримуватись цієї односторонньої позиції, яка відверто суперечить традиціям українського та загалом європейського правознавства.

Водночас прагматизм орієнтує дослідника на те, щоб вивчення тієї чи іншої норми було не формальним, а змістовним, аби право сприймати як втілення у концентрованому вигляді юридичної практики. Лише у такому трактуванні не спостерігатимемо суперечності між конкретною правовою нормою і юридичною практикою.

Приблизники юридичного прагматизму, абсолютизуючи юридичну практику, відмежовують її від способу її упорядкування, тобто розводять категорії змісту та форми, які завжди існують в єдності. Тому можна зробити висновок, що предметність у юридичному дослідженні криється не у самій нормі як формі чи способі існування права, а в її змісті, тобто у тих відносинах, які ця норма відтворює.

Друга особливість прагматичної методології в цьому контексті полягає у тому, що вона орієнтує не лише на вивчення правової норми чи навіть юридичної практики як таких (ізольовано), а на їх соціальну значущість, тобто прагне визначити їх здатність слугувати злободенним потребам людини. Цей аспект прагматичного підходу, вважаємо, є реальним і необхідним для врахування у юриспруденції; його реалізація може бути втілена шляхом певної гармонізації між публічним і приватним правом, коли особисті інтереси людини повинні поєднуватися з громадянським обов'язком і навпаки. Вбачаємо в цьому справжній гуманістичний зміст розвитку права і саме ця істина повинна домінувати в будь-якому правовому дослідженні.

Третій етап пізнання у Дж. Дьюї – це сам процес дослідження, тобто застосування тих чи інших способів мислення. Тут, очевидно, слід повністю погодитися з Дьюї, бо у його теорії йдеться про такі загальноновизнані форми мислення, як ідея, здогадка, гіпотеза, теорія. Водночас він своєрідно розуміє поняття «ідеї»: не просто як відображення світу, речі (матеріалізм), а як передбачення з випередженням дійсності. «Ідеї, – пише він, – це передбачувані наслідки (вгадані наперед від того, що відбудеться, коли будуть здійснені деякі операції відповідно до умов спостереження» [3, с. 109].

Тут Дж. Дьюї опредметнює ідею, наділяючи її конструктивністю і творчістю. З огляду на це, правове дослідження – це не сухий, безсторонній аналіз проблемної ситуації, а орієнтація на певні кроки для її вирішення, поліпшення, тобто відбувається не просто констатація наявного, а виробляються пропозиції з удосконалення, скажімо, змісту правової норми, підвищення ефективності правоохоронної діяльності, правового регулювання певної сфери тощо.

Саме на такому розумінні ідеї Дж. Дьюї формує четвертий етап дослідження – «розвиток смислового змісту ідей у їх співвідношенні» [3, с. 111]. «Як ідея виводиться з певних фактів, так міркування випливають з ідеї. Йдеться про критичний розгляд висловленої гіпотези» [3, с. 67].

Тут важливо наголосити на прагматистському розумінні результативності ідеї. Тобто, у ній втілено не абстрактно-формальне відображення дійсності, а смислотворче. Сприйняття ідей як активного відтворення дійсності містить потенціал творчості (творення). У цьому розумінні ідей виникають нові форми знання – здогадки, припущення, версії, гіпотези, які на цьому етапі критично оцінюються. По суті, це відображення гносеологічного процесу філіації (лінійного процесу переродження) ідей у гіпотези. Якщо розглядати, наприклад, кримінально-правову практику, то зазначений гносеологічний процес наче ілюструє логіку висунення версій у кримінальному провадженні та їх критичну оцінку, а після цього – вибір з-поміж них найбільш вірогідних.

Ця практично-творча сторона «ідеї» дає їй змогу стати своєрідним важелем, методом пізнання. Але пізнання теоретичного, в чому якраз полягає синтезуюча роль ідей як форми нового знання.

І саме завершальний, п'ятий етап дослідження (за Дж. Дьюї) цю синтезуючу роль «ідеї» реалізує: гіпотеза переростає в теорію шляхом перевірки практикою. Ця перевірка здійснюється шляхом спостереження або експерименту. Для того, щоб побачити, «чи здійсняться передбачувані результати, вказані теоретично... спостереження доречне на початку і в кінці процесу. На початку – щоб точніше і ясніше визначити природу ускладнення ..., а в кінці – щоб оцінити достоїнство висновків у вигляді гіпотез» [3, с. 68].

Вважаємо, що головне раціональне зерно прагматизму – це абсолютизація практики у пізнанні, але водночас, на жаль, зведення цієї практики до вузького практицизму, тобто досвіду. Хоча досвід як субстанція минулого працює на майбутнє, будучи теоретично узагальненим.

Очевидно, відчуваючи цю істину, сучасні неопрагматики, представники так званої «реалістичної школи права», висунувши тезу проти диктату нормативності права, водночас задекларували його соціальну місію – як регулятора й основного чинника контролю суспільних відносин.

Ці інструменталістські рекомендації Дж. Дьюї втілюються у практиці застосування методології сучасного юридичного прагматизму. Розглянемо це на прикладі аналізу двох провідних шкіл юридично-

го прагматизму – «реалістичної школи права» та «соціологічної юриспруденції».

За своїм змістом ці дві школи настільки споріднені, що мають спільних основоположників, зокрема, Р. Паунда, О. Холмса, К. Ллевелліна та інших. Найперше, що їх поєднує, це тлумачення права не як системи законодавчих норм, не як «права в книгах», а як «права у дії» (Р. Паунд), так званого «живого права» (Є. Ерліх) [4]. Останній в період викладання у Чернівецькому університеті (20-і роки ХХ ст.) акцентував на потребі вивчення не так правових норм, як юридичної практики. На його думку, «живе право» є таким, що спонтанно виникає і діє в суспільстві, існує навіть незалежно від судової системи. Інші представники юридичного прагматизму (О. Холмс, Д. Френк та ін.), відстоюючи ідею «живого права», все ж вважають його сукупністю судових та адміністративних рішень щодо конкретних юридичних справ.

Гадаємо, що представники реалістичної школи права вдало експлуатують одну притаманну праву рису – його консервативність щодо інших форм свідомості. Ця консервативність проявляється у його сталості, стабільності, постійності, в чому, до речі, і полягає позитивна роль права, яке закріплює відносини, що склалися.

Але цей консерватизм права не є абсолютним. Воно змінюється під впливом людської практики, хоча позитивний зміст чинних норм залишається постійним і стабільним. Тому робити ставку лише на їх природній змінності та бачити в цьому якусь «життєвість права», значить так чи інакше стати на шлях релятивізму (відносності). При такому підході право цю відносну стабільність втрачає і стає інструментом кон'юнктури, починає працювати лише на потребу дня.

Очевидно, як методологічний позитив цей підхід можна використовувати на протидію догматизації правових норм, не перетворюючи їх у застигле кліше. Показовою в цьому контексті є позиція школи «соціологічної юриспруденції», яка наполягає на тому, що адаптувати право до соціальних умов, які змінюються, допомагає соціологія права як наука. Як пише Р. Паунд, соціологічна юриспруденція сприятиме відродженню права після краху застарілих філософських, історичних, аналітичних течій, оскільки «соціологічний напрям у юриспруденції – це і є рух за прагматизм, за пристосування всіх його принципів і доктрин до людського фактора, щоби поставити людину в центр уваги. Звідси – широке використання в теорії права положень етики, історії, психології і, особливо, соціології» [5].

Вважаємо, що тут прагматики виходять із розуміння права не лише як об'єкта юриспруденції, а як складової соціальної реальності,

що дає можливість вивчати право і як суто юридичний феномен, і як правосвідомість, а також як правовідносини та право буття. Цей підхід зрозумілий і цілком позитивний, оскільки відводить праву те місце, яке воно реально займає у соціумі, формує уявлення про правове поле, яке існує не ізольовано від морального, політичного, релігійного та інших соціальних концептів.

Так проявляється особливість позиції представників «реалістичної школи права» та соціологічної юриспруденції: вони ввели соціально-наукове дослідження у сферу правотворчості та реалізації права. Найбільш повно і, на наш погляд, вдало це зробив К. Ллевеллін, який виклав основні параметри досягнення цієї єдності. Водночас він концептуально розглядає право у розвитку, у русі, в судовому правозастосуванні, представляє право не як самоціль, а як засіб досягнення соціальних цілей, з огляду на те, що суспільство розвивається швидше, ніж право.

Також він висловлює рекомендації з реалізації права за такою схемою: 1) виявлення проблеми між суцим і необхідним, 2) критична оцінка традиційних норм і теорій, 3) наполегливий пошук шляхів вирішення проблеми за рахунок відображення фактів у кожному конкретному випадку і 4) прийняття рішення, виходячи з цього конкретного факту, а не чинних правових норм [5, с. 97–100]. З останньою рекомендацією К. Ллевелліна не можна погодитися, бо вона однобічна, адже перевірка фактів неможлива без їх теоретичного узагальнення, тобто без співвідношення з тими чи іншими нормами. З іншими його рекомендаціями як певною логікою дослідження погоджуємось, оскільки вони реально відображають взаємозв'язок правової науки та правової практики.

К. Ллевеллін пропонує також два методи дослідження права: «ідеологічний і метод факту». Особливість ідеологічного методу полягає в тому, що він опирається на норми, які виражають уявні, ідеальні моделі поведінки, з котрими співвідноситься реальна поведінка. Водночас акцентується не на тому, що існує, а на тому, що мислиться як найбільш досконале. Водночас К. Ллевеллін, аналізуючи мислення індіанців у книзі «Шляхи шайєнів», вказує на мінуси цього методу, який, з одного боку, не дає можливості абстрагувати мислення від конкретного факту і підняти його на рівень закону, а з іншого – заважає застосувати загальні норми до реальних фактів через відсутність у індіанців абстрактного мислення.

Доповненням цього ідеологічного методу вчений пропонує «метод факту», суть якого – в детальному аналізі «реальних конфліктів». Метод факту полягає в ретельному вивченні процесів регулювання

реальних суперечностей. Йдеться про з'ясування питань: що сталося, що кожен учасник суперечки зробив для виникнення конфлікту, які заходи і ким були вжиті для його вирішення, остаточний результат, аргументація осіб, які приймають рішення, вплив рішення на обидві сторони і на життя суспільства. Фактично тут викладено процедуру винесення судового рішення. За своєю сутністю це прийоми вирішення конкретних суперечок, які цілком правомірні, але в ранг методу пізнання явно зводитися не можуть через своє практичне спрямування.

Водночас це свідчить про те, що сучасний юридичний прагматизм апелює до, так би мовити, соціальної відкритості правового феномену, не замикаючись на його суто регулятивній функції. Зокрема вони звертаються до інших соціальних чинників регуляції: моралі, психології, політики, філософії тощо.

Показовою в цьому відношенні є позиція Р. Паунда, представника американської школи прагматизму. Зважаючи на дві усталені течії сучасного прагматизму (аналітичної юриспруденції та історичної школи права), він вказує на їх різні тлумачення сутності права. Якщо представники юридичного позитивізму стверджують, що право – це сукупність «авторитетних установок, що застосовуються органами правосуддя в конкретній обстановці», то прибічники історичної школи схиляються до того, щоб вважати історію становлення соціального контролю суспільства історією розвитку права. Заразом, якщо перші зводили право лише до примусу та тиску з боку держави, то другі вбачали призначення права у соціальних стандартах справедливості. На нашу думку, це дві безпідставні крайнощі: по-перше, держава не лише чинник примусу (це більшою мірою марксистське розуміння), а й, так би мовити, «охоронець» тих чи інших соціальних та індивідуальних інтересів; по-друге, тлумачення права лише як усталених правил надто розпливчате, бо соціальний контроль як явище – значно ширший ніж суто правовий регулятор (водночас апеляція до справедливості як соціального стандарту контролю, за Р. Паундом, зближує право з мораллю, а значить, наповнює його життєвим змістом).

До того ж, як стверджує Р. Паунд, «індивід став одночасно і моральною, і правовою одиницею, а моральна норма повинна стати правовою навіть без юридичного підтвердження. Право має співпадати з мораллю зі всіх питань, тобто мораль першопочатково була потенційним правом» [5, с. 131].

Зрозуміти позицію Р. Паунда стосовно співпадіння права та моралі можна, оскільки в цих явищах значною мірою споріднений категоріальний апарат (наприклад, поняття справедливості є одночасно

категорією правознавства та етики), але понятійно, як відображення сутності, вони різні (у моралі сутністю справедливості є міра рівності як оціночна категорія, у праві ж вона виступає як критерій змісту правової норми, тобто відображає поведінковий момент; тут справедливість виступає, з одного боку, соціально-етичним критерієм правової норми, з іншого – практичним регулятором правової або неправової поведінки).

Вважаємо, що думка Р. Паунда про відносне співпадіння права і моралі є раціональною, оскільки не дозволяє праву стати «догматичною фікцією». На думку цього вченого, правові стандарти сформувалися, власне, під впливом моральних принципів, що сприяє безпосередньому вплетенню права в життя.

Таке доволі соціально широке уявлення про право небезпідставне, бо воно дає змогу, як пишуть М. Кельман та О. Мурашин, «вивчати не тільки норми права, які встановлюються державою, а й всю сукупність відносин, що складаються у суспільстві» [6, с. 15].

Одним із аспектів цієї соціальної розширеності у тлумаченні права Р. Паундом є залучення також соціально-психологічного чинника. Зокрема він пропонує свою теорію «інтересів», які поділяє на три основні групи: публічні, індивідуальні й суспільні (соціальні), а право виступає інструментом гармонізації цих інтересів і, що особливо важливо й на чому Р. Паунд наполягає, такою важливою складовою суспільних інтересів, як гарант «інтересів безпеки, безпеки соціальних інститутів, загальної моралі, захисту соціальних ресурсів, загального прогресу та захисту людського життя [5, с. 133].

Цілком погоджуємося з думкою Р. Паунда й інших неопрагматиків, бо, по-перше, вона співзвучна нашим розумінням походження права як волі до безпечного існування, по-друге, ці міркування значною мірою прогностичні та відкидають тривіальну теорію відмирання права із відмиранням держави. Навпаки, вони свідчать про те, що право містить невичерпні можливості задоволення інтересів людини, які існуватимуть вічно.

Висновки. Даючи оцінку прагматистській доктрині загалом, доцільно зауважити, що у системі правових орієнтирів вона знайшла своє місце не лише як світоглядний чинник, а як суто практичний, соціально зумовлений чинник суспільного контролю і водночас розвитку права, яке сприймається як конструктивний інструмент задоволення повсякденних потреб та інтересів людини.

Що стосується суто правознавчого аспекту прагматизму, то він очевидний саме щодо визначення відповідності закону, конкретної

правової норми соціальним потребам, і в цьому контексті його методологічна функція є доволі важливою.

1. Балинська О. М., Ященко В. А. Прагматичне світосприймання у правовому вимірі. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія юридична. 2018. № 1. С. 3–11.
2. Джемс У. Что такое прагматизм? URL: <http://sophia.nau.edu.ua/2010-07-29-11-48-45/2010-07-29-11-55-07/74-2010-07-31-08-46-46>. 11 с.
3. Дьюи Д. Психология и педагогика мышления / пер. с англ. Н. М. Никольской. Москва: Совершенство, 1997. 208 с.
4. Адыгезалова Г. Э. Социологическая юриспруденция США в XX веке: формирование доктрины, развитие и совершенствование правопорядка. СПб.: Юридический центр Пресс, 2012. 270 с.
5. Pound R. Social control through law. New Haven: Yale Univ. Press; Oxford Univ. Press, 1942. 138 p. URL: <http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/000271624222300194>
6. Кельман М. С., Мурашин О. Г. Загальна теорія держави і права. К.: Кондор, 2006. 477 с.
7. Collected papers of Charles Sanders Peirce. Harvard, 1934. V. 5 and VI: Pragmatism and Pragmaticism and Scientific Metaphysics. URL: <http://www.hup.harvard.edu/catalog.php?isbn=9780674138025>
8. Бачинін В. *Энциклопедия философии и социологии права*. СПб.: Юридический центр-Пресс, 2006. 1093 с.

Balynska O. M., Yashchenko V. A. Methodological Principles of Legal Pragmatism

The features of the methodology of pragmatism in the context of possibilities of its using as a constructive factor of law cognition and practical use in the areas of legal implementation and application are revealed. In particular, as a procedural (technological) approach, the «instrumental method» by J. Dyuи and his followers is presented; the views of representatives of sociological and historical law schools are analyzed.

On the basis of this, the conclusion about the possibility and expediency of the application of the paradigm of pragmatism in legal recognition is made.

Pragmatism asserts its constructive character throughout the spectrum of processes of understanding and interpretation of the legal phenomenon, qualifying it as a social phenomenon, which is a means of social control. This conclusion is confirmed by presentation and disclosure of the system of specific methods of legal analysis inherent in contemporary pragmatism.

In the system of legal guidance, a pragmatist doctrine generally found its place not only as a philosophical approach, but mainly as a purely practical, socially determined factor of social control, and, at the same time, the development of law as a constructive tool for satisfying the everyday needs and interests of a human. This idea is in harmony with understanding of the origin of law as a will to secure

existence, at the same time such views are largely predictive and reject the theory of law disappearance with disappearance of the state.

In addition, pragmatists offer understanding of law not only as an object of jurisprudence, but as a component of social reality, which makes it possible to study law both as a purely legal phenomenon, and as a form of legal consciousness, legal relationships and legal being.

Moreover, modern legal pragmatism appeals to the social openness of a legal phenomenon, not confining itself to its purely regulatory function, in particular, to other social factors of regulation: ethics, psychology, politics, philosophy, etc.

As for the purely legal aspect of pragmatism, it is obvious in determining the conformity of law, a specific legal norm to social needs, and in this context its methodological function is very important.

Key words: pragmatism, legal pragmatism, instrumental method, ideal method, method of fact, correlation of morality and law.

Стаття надійшла 23 травня 2018 р.

УДК 351.86

Є. В. Кобко

СУЧАСНА ПАРАДИГМА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Висвітлено стан забезпечення національної безпеки в Україні. Доведено, що національна безпека є складною соціально-економічною проблемою, зумовленою різними чинниками, аналіз яких надав змогу розглянути безпеку в сучасних умовах як невід'ємну умову діяльності людей, соціальних груп, суспільств, держав і світового співтовариства. Наголошено на доцільності формування нової парадигми національної безпеки, визначення вичерпного переліку інтегральних показників її забезпечення публічно-правового змісту та запропоновано комплекс заходів правового та організаційного характеру в цьому напрямі.

Ключові слова: безпека, національна безпека, загрози національній безпеці, національні інтереси, публічно-правовий вимір, публічно-правові засоби, удосконалення.

Постановка проблеми. Надзвичайно складною багаторівневою функціональною системою, в якій безперервно відбуваються процеси взаємодії і протиборства життєво важливих інтересів особистості, суспільства і держави з погрозами цим інтересам – і внутрішніми, і зовнішніми, є національна безпека. Остання визначається з позиції